

Frauenkraft! Bomentrip met Baummädel deel I

Boombeheerders Gwendal Uytdewilligen en Renate Siekman wonnen in het vorige nummer de reis naar de groenbeurs GaLaBau in Nürnberg, Duitsland. Judith van Putten nam Siekmans plaats in toen zij verhinderd bleek. Het vakblad voor bomen nam hen op 18 september eerst mee naar Frankfurt, waar zij een rondleiding kregen langs wat Frankfurtse bomen door de plaatselijke boombeheerders. De dag erop ging de reis verder naar de GaLaBau-beurs in Nürnberg. Verslag van een roadtrip met twee Baummädel aus Holland.

Auteur: Karlijn Raats

Het is bij de hoofdingang van het Günthersburgpark, redelijk aan de rand van Frankfurt, nog even wachten op coördinator groenbeheer Thomas Diekman (46) en boomcontroleur en –bestandsbeheerder Rainer Schübler (46). Dat is geen straf, want de zon schijnt volop en de temperatuur is zomers. Het park belooft wat: de blik langs de Jugendstil-poort biedt zicht op grote dikke bomen, waarvan de oudste, een linde, tweehonderd jaar oud blijkt te zijn. Het park dateert uit de middeleeuwen en is op zeker moment via een adellijke patriciërsfamilie in stadshanden terechtgekomen. Gwendal Uytdewilligen (32), beleidsmedewerkster Groen en boombeheerder bij de gemeente Reimerswaal, en Judith van Putten (36), medewerker groenbeheer (en hierdoor boombeheer) bij de gemeente Bunnik, lopen alvast wat rond in het park en bekijken en beoordelen de bomen die daar staan. Conclusie: een mooi en ruim park, maar niet echt consistent aangelegd; er staat van alles door elkaar heen.

Huisontruiming

Een uurtje later arriveert het Duitse gidsenteam.

Herr Schübler deelt *sofort* een heleboel folders uit, genoeg om van alles wat in alle Nederlandse grote steden te verspreiden. Herr Diekman begint het inleidend praatje en vertelt over de groenindeling binnen de stad Frankfurt, die met zijn 600 duizend inwoners groter is dan Amsterdam. "Onze stad hebben we voor groenbeheer ingedeeld in vier rayons en die bestaan ieder weer uit tien wijken. Samen met de mensen van de afdeling schilderwerken telt onze stad zevenhonderd groenmedewerkers. We hebben 36 kerkhoven, waarvan één kerkhof wel 70 hectare grond beslaat, met in totaal 30 duizend bomen. Er is bovendien een stadbos van 1000 hectare groot. Daarnaast onderhouden we 140 duizend straatbomen en meer dan 26 duizend parkbomen. We hebben er de afgelopen tien jaar drie grote nieuwe stadsdelen bij gekregen, inclusief parken. Hiervoor hebben we 12 duizend nieuwe bomen geplant. Verder vallen ook nog de bomen op speelplaatsen en bij scholen onder ons beheer. Sinds januari 2008 hebben we 1,2 miljoen euro uitgegeven aan nieuwe bomen."

Bij het horen van deze duizelingwekkende cijfers

moeten de dames even slikken: de gemeentes Reimerswaal en Bunnik zijn allebei klein. Uytdewilligen: "Het cluster Groen telt op kantoor slechts drie personen. De buitendienst telt 16 vaste medewerkers. Hierdoor is het takenpakket heel allround en doe ik naast groenbeleid ook de boomcontroles en beoordeling van kapvergunningen." Ze lacht: "We zijn zo'n kleine gemeente dat cluster Groen ook niet-groengerelateerde taken, zoals huisontruiming en sloopwerken in het takenpakket heeft. Hier hebben groenmedewerkers vast en zeker allemaal zeer specialistische taken." Van Putten herkent dat, maar oppert: "Ik zou hier niet kunnen werken. Bij ons in Bunnik zijn de communicatielijnen ultrakort en je bent multi-inzetbaar, dat maakt het werk afwisselend. Ik denk dat het werk hier via hele stroeve en bureaucratische kanalen loopt. Maar misschien moeten wij het wel met een relatief kleiner bomenbudget doen", aldus Van Putten. "Nou, wij moeten ook altijd vechten om ieder jaar weer genoeg geld voor de bomen los te krijgen van de raad hoor", verklaart Diekman. "Maar dat zal overal wel hetzelfde liedje zijn. En wat ook wel

overal een probleem zal zijn: boomgroeiplaatsen. We proberen onder het maaiveld een ruimte van 12 kubieke meter aan te houden, maar dat is natuurlijk niet altijd mogelijk door riolering, gasleiding en elektriciteit. De afdeling civiele techniek schiet soms wel eens leidingen dwars door kluiten heen, terwijl er officieel eerst overleg met boombeheer zou moeten plaatsvinden. Dat zijn echt de boombeheerproblemen van stedelijk gebied. We proberen een zo goed mogelijke standplaats mee te geven met 'mineralenbomenzand' dat tamelijk arm is, maar wel een grove korrel heeft voor goede beluchting om de wortels naar beneden te laten groeien. Zo voorkomen we wortelopdruk. We geven verder 40 kilo stikstof per kubieke meter per jaar aan onze bomen. De levensverwachting van de Frankfurtse bomen is dertig tot veertig jaar."

Onder de zon

Schübler illustreert de Frankfurtse wet van de grote aantallen nog maar eens: "We hebben de eikenprocessierups tot dit jaar opgezogen, maar om daarmee alles tot in alle hoekjes van de stad en binnenstad te bestrijden, bleek te duur. Dit jaar zijn we in juni en juli gaan spuiten met BT. Om efficiënt te werken, maakten we gebruik van een helikopter, die in redelijk korte tijd de ongeveer 50 hectare besmettingsgebied kon besproeien. Nu bleek dat nog steeds niet voldoende te zijn. Daarom gaan we in juni/juli 2009 nog eens een ronde met de helikopter doen." Opvallend is dat de Frankfurtse paardenkastanjes geen last hebben van de kastanjabloedingsziekte, ondanks dat de bomen geheel bruin zien door de vreterij van

de kastanjemineermot. In tegenstelling tot de situatie in Nederland is de essenziekte al sinds enkele jaren in het land en vorig jaar vonden de Duitse boomverzorgers de eerste tekenen van massaria. Schübler: "Zo ongeveer vanaf de milleniumwisseling heeft Frankfurt last van droogtestress, dus het is niet vreemd dat we nu met massaria zitten. Ook de Aesculus heeft er last van." Voor de dames zijn de gegeven tekst en uitleg interessant, maar niets nieuws onder de zon. Uytdewilligen: "De Nederlandse vakbladen houden blijkbaar de vinger goed aan de pols wat betreft boomziekten." "Sinds een paar jaar hebben we de phytofera-schimmel bij de elzen en spinselmot. De VTA-controles deden we tot 2006 zelf, maar vanaf 2007 hebben we die uitbesteed aan een aannemersbedrijf", vervolgt Schübler. "Die registreert via het EDV-systeem, waarop al onze boomverzorgers kunnen inloggen om de staat van de bomen na te zoeken. Na aanplant wateren we inboet nog twee tot drie jaar en zorgen we tot tien jaar lang extra goed voor de boom. Dan wordt hij opgemeten, geregistreerd en meegenomen in het reguliere onderhoud."

Neuzen

Er bestaan volgens Schübler landelijke richtlijnen voor boomonderhoud, maar die zijn, net zo min als in Nederland, wettelijk vastgelegd. De Duitse wetenschappelijke vorm van de vakgroep boomverzorging VHG is de Forschungsgesellschaft Landschaftsentwicklung und Landschaftsbau (FLL). Zij omschrijft normen voor bijvoorbeeld snoei, controles of het plaatsen van stormankers. Schübler: "De wet stelt

alleen dat je twee keer per jaar boomcontrole uitvoert en dat je kunt aantonen dat je je best hebt gedaan om voor de boom te zorgen." De Duitse gemeenten doen echter serieuze pogingen om op landelijk boombeheerniveau de neuzen zoveel mogelijk een kant op te krijgen. "We hebben vergaderingen op stedelijk niveau binnen Frankfurt, maar ook ieder jaar de Garten Amtsleiter Konferenz (GAK)", licht Diekman toe. "Dat is een bondsvergadering, waarbij alle leidinggevendenden binnen het boombeheer zitting hebben. Hier bespreken we onder meer onze werkwijzen en wisselen we informatie uit over welke bomen het goed doen en welke we in grotere getale hebben moeten vellen." Schübler somt de bomen op die goed gedijen: "De Acer pseudo platanus, Fraxinus angustifolia 'Raywood' en de Robinia doen het goed in

Bij de hoofdingang van het park bewonderen Uytdewilligen en Van Putten een chique boomverankering.

Het park biedt uitzicht op grote oude bomen

Naam: Judith van Putten

Functie: Medewerker groenbeheer/spelen en boombeheer, gemeente Bunnik

Opleidingen en of cursussen: MTS Huis te Lande (hoveniersrichting), HBO Larenstein richting Landwater, Milieu en Cultuurtechniek. Cursus kapvergunningenbeleid, MB-Beheer (groenbeheersysteem van de gemeente)

Takenpakket: groenbeheer en controle van de aannemers, beoordeling kapvergunningen. Alles wat met speeltoestellen te maken heeft: beleid, beheer, aankoop, contact burgers. Advies bij bouwaanvragen, verkeersvraagstukken, opzetten groenbeleid, nieuwbouw.

Van Putten: "Ik ben nog maar sinds kort in dienst bij de gemeente Bunnik en ben nog een beetje mijn draai aan het zoeken om mijn functie een goede invulling te geven. Voorheen werkte ik bij een aannemersbedrijf in de baggermarkt. Werken bij een gemeente gaat er weer heel anders aan toe, in elk geval verloopt het besluitvormingsproces anders."

Aesculus flava (gele pavia), bloedt minder.

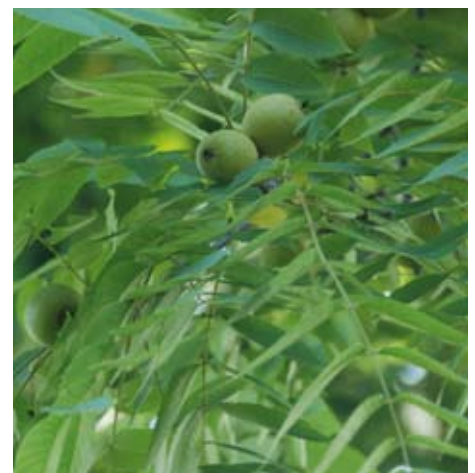
Twee Meta segoia's. Zorgden even voor verwarring, maar te onderscheiden van een Taxodium, die heldere groene naalden heeft die niet recht tegenover elkaar staan. Bij de Meta staan de naalden wel recht tegenover elkaar. De takken van de Meta steken wat omhoog en buigen aan het eind naar beneden.

Boomcontroleur en -beheerder Rainer Schußler

Boomcoördinator Thomas Diekman

De Juglans nigra (zwarte noot), te herkennen aan het grijze ruitjespatroon in de stam en het samengestelde heldergroene blad met groene noten.

in onze gemeente. Van Putten: "Ja, maar aan zee heb je natuurlijk hele andere weersomstandigheden dan meer landinwaarts." Schübler knikt: "In dit landklimaat hebben we minder last van wind. Desalniettemin zijn er hier vorig jaar ook zeven exemplaren van ontworteld door een storm. Populieren zijn eigenlijk een betere optie." Hij gaat verder: "Een zeldzame parkboom is de *Aesculus flava*, die bloedt minder dan de witte kastanje." (Uytdewilligen reageert hier later op: "Het viel me op dat de *Aesculus flava* in het park ook als enige geen last had van kastanjemineermot!") Andere zeldzame soorten zijn *Juglans ailantifolia* en de *Carya-hicorynoot*. De *Carya* hebben we nagevraagd bij Nederlandse kwekers, maar die is alleen verkrijgbaar als hele jonge aanplant. Verder wordt die jammer genoeg niet aanbevolen voor in continentaal klimaat." Uytdewilligen: "Dat klopt. In Zeeland en Reimerswaal komen ze wel voor en vormt een prachtige parkboom." "Jullie hebben meer regen en wind aan zee", zegt Schübler. "In de

Appalachen, waar de *Carya* vandaan komt, zijn de weersomstandigheden ook wind- en regenachtig. In Frankfurt is het, zeker in de zomer, te droog voor deze boomsoort, dan krijgt hij droogtestress."

Tot zover klinkt alles bekend in de oren van Van Putten en Uytdewilligen. Waar de Duitse Großstadt zich echter wel op kan bogen, is haar verzameling bijzondere botanische tuinen. Diekman: "Als jullie nog tijd over hebben, kun je de Mediterrane Tuin bezoeken, of de Palmentuin, de Engelse Landschapstuin, de Chinese Tuin of de Koreaanse Tuin. Ook hebben we sinds de jaren negentig een groene gordel lopen langs de 'Nieder'-rivier die meerdere groengebieden als corridors met elkaar verbindt. En echt uniek is ten slotte een oud havengebied dat nu dient als groen- en recreatiegebied. De kranen staan nog verspreid door het gebied als kunststukken." Daar hebben Bunnik en Reimerswaal inderdaad niet van terug. Het valt Uytdewilligen op dat er

in Nederland meer boomverzorgers rondlopen met een European Treeworker (ET)-certificaat dan in Duitsland, waar volgens Diekman bijna niemand dat papiertje heeft. "Zeker van de startende boomverzorgers mag toch verwacht worden dat ze dat diploma op zak hebben of behalen", zegt Uytdewilligen. Hoe kijkt men bij onze oosterburen tegen het certificaat aan, weet Diekman dat? "Misschien dat dat ET-certificaat wat beter gaat lopen over een jaar of vijf. Het is nog maar net op de markt. Op dit moment vinden veel boomverzorgers het nog meer een titel die weinig meerwaarde biedt. Er zijn hier in Duitsland veel andere boomcursussen waar boomverzorgers beter mee bekend zijn en die zij daardoor eerder zullen volgen."

Naam: Gwendal Uytdewilligen

Functie: Beleidsmedewerker Groen, gemeente Reimerswaal.

Opleidingen en of cursussen: LAS Kapelle, MLTS Breda, HAS Vilvoorde, VTA I en II, gecertificeerd Boomcontroleur, spuitlicentie I en II, kapvergunningbeleid, BHV, VCA-vol, GBi (groenbeheerprogramma).

Takenpakket: groenbeleid, projectvoorbereiding, beoordelingen kapvergunning, grafsteenvergunningen, advies binnen overleggroepen zoals de stedenbouwkundige werkgroep en dorpsraden.

Aanverwante taakvelden: huisontwerpen, sloop van gemeentewoningen, ontwerp kleine begraafplaatsinbreidingen, controleren bouwvergunningen op aanwezigheid van bomen en aanleg van landschappelijke inpassing rond bedrijventerreinen. Voorts het op peil houden van buitendienstlicenties, adviseren over ontwerp, aanleg en beheer van speelsterreinen, sportvelden, pleinen en straten, ondersteuning voor de buitendienst bij inboet- en renovatieplannen en verzorgen van de nodige communicatie en voorlichting naar bewoners.

Uytdewilligen doet denken aan een milieuactivist, eentje die zich aan bomen, haar kindjes binnen de gemeente, vastketent. De ronkende machinezaag personifieert daarbij de projectontwikkelaars. Fel komt ze op voor de belangen van de straat- en laanbomen. "Algemeen belang gaat nogal eens voor bomenbelang", verzucht de boombeheerder. "De planologen zouden overal kabels en leidingen leggen zonder rekening te houden met waar bomen moeten komen. Planologen denken vaak vanaf het maaiveld omhoog, geen rekening houdend met de ondergrondse ruimte die een boom nodig heeft om te groeien. Ik probeer altijd bij planvoorbereidingen en besprekingen aanwezig te zijn om een vinger in de pap te hebben. Ik adviseer dan de kabels in het trottoir te leggen in plaats van in het

plantsoen, idealiter aan één kant van de weg en zoveel mogelijk gecombineerd bij elkaar. Ook is het beter wanneer de lantaarnpalen aan de kant van de leidingen komen te staan, zodat bomen later niet aan een kant gekapt moeten worden omdat ze teveel licht wegnemen van de lantaarnpalen. Soms moet ik een beetje druk op de ketel zetten en schermen met 'als jullie het zo aanpakken, blijft er geen ruimte voor bomen over en komen die er ook niet.' Dan wordt het belang van de aanwezigheid van groen wel onderkent. Bij besprekingen van planologen aanwezig zijn in een vroeg stadium is ook belangrijk om aanwezige functies, zoals speelplaatsen en over het algemeen waardevolle bomen en houtopstanden, te beschermen. Dat kan alleen als de projecten nog niet in een bestemmingsplan zijn vastgelegd. Binnen de gemeente worden dus constant belangen afgewogen. Bijvoorbeeld: onlangs moest een begraafplaats met 60 centimeter worden opgehoogd voor hergebruik van de begraafruimte, waarbij de bomen zouden afsterven door bodemverdichting en zuurstofgebrek, maar het plan dient het algemeen belang. Ik heb kunnen voorkomen dat de grond rond enkele waardevolle bomen wordt opgehoogd en ze beschermd met een stenen keermuurtje er omheen."